

Péče o koně v poli.

Úvod.

Hlavním účelem mírové služby vojenské je příprava na službu v poli. Při tom nutno přihlížet k zkušenostem, získaným v minulých válkách, ale též k možnostem budoucí války; jinak by měl pravdu americký vtip, označující mírový výcvik za přípravu na minulou válku. V míru ovšem nejsou splněny nejlepší podmínky k důkladnému studiu polní služby. Je-li nejlepší školou život, je nejlepší školou vojáka válka. Proto nesmí mírový výcvik být šablonou, která by překážela tomu, abychom se v poli rychle a správně přizpůsobili novým potřebám a poměrům. Jen ten má naději na úspěch, kdo se z maličkostí dovede naučit dříve, než mu vznikne vážná škoda a než jeho odpůrce využije jeho překvapení. S překvapením nutno počítat, a proto nelze se v míru připravit na všechny obtíže války. Důležité však je, aby se voják v míru naučil zdolávat překážky. Překážka smí být vojákovi jen povzbuzením k zvýšení jeho úsilí. Vůlí zvítězit a snahou přispět k vítězství ze všech sil musí být prodchnut každý voják, ať je na kterémkoli místě. V míru lze jen uvažovat o možnostech příští války, hledat pro ně vhodná řešení a upravit podle toho výcvik. Účel mírové služby je ohrožován vrozeným sklonem člověka k mechanisaci duševní činnosti. Té se má voják bránit vždy a všude. Co vyhovuje v míru, může být v poli

nedostatečné. Není radno zakrývat si omyly v míru, kdy se z chyb můžeme naučit pro dobu, v které podobné omyly mohou mít vážné následky. V míru je nebezpečí, aby se voják nenaučil pracovat na oko. Za války bude rozhodovat skutečnost a ne dojem z příznivé relace. Voják musí sloužit věci a ne osobám.

Péče o koně v míru a za války.

V míru si voják osvojí pravidla ošetřování koní za stálého ubytování, při pravidelné, časově vymezené práci, při pravidelném zásobování a za stálého dohledu. V míru není dost příležitosti cvičit péči o koně za mimořádných a obtížných okolností. Za polních cvičení se s mnohých základních požadavků zdánlivě bez školy slevuje a nedostatek opatření zpravidla není ničím nahrazován. Krátké trvání cvičení nás ovšem připravuje o poznatek, jak by koně vypadali za delšího válečného tažení. Činnost nepřítele a nejistota situace se v míru vůbec nedá vyzkoušet. Výkonnost koní lze však v míru vystupňovat do krajní meze, koně možno navykat surogaci krmiv a nepravidelnému zásobování, koně lze navykat pobytu mimo stáje. Vhodným utužováním můžeme koně v míru připravit tak, aby byli ihned schopni vyrazit do pole.

Mnohem těžší je však zajistit již v míru, aby koně v poli co nejdéle vydrželi. V poli bude nepříznivých okolností již o sobě dost, a nebude proto třeba je úmyslně zhoršovat. Koně v poli nebudeme otužovat. Naopak budeme hledět vyvážit nepříznivé poměry, které se v poli dostaví samy, vhodnými ochrannými opatřeními, abychom koním obtížný úkol co možná usnadnili a jejich energií šetřili. Rutina, která se vyvinula v posádce a která celkem vyhovuje, v poli nestačí. Čím víc od koní žádáme, tím víc jim musíme poskytnout, tím víc musíme přihlížet k jejich přirozeným potřebám a k individuálním požadavkům jednotlivců. Skoro bych řekl, že v poli budeme koně hýčkat, pokud to jen trochu bude možné. Naše snaha nesmí být bržděna úvahami, že se to neb ono opatření v dané situaci nevyplatí nebo že jeho provedení je spojeno s obtíží, z čehož snadno vzniká zdání holé nemožnosti. Selže-li reglementární ustanovení, třeba hledat jinou cestu. Koně jsou vždy plně odkázáni na pozornost a na předvidavost obsluhujících je lidí.

V posádce jsou koně stále umístěni v stejné stáji, jsou pravidelně krmeni a napájeni; jakost a druh krmiv se zhruba nemění; koně pracují zpravidla jen ve dne a je jim dopráno vydatného odpočinku. V poli se ubytování stále mění; často zůstanou koně pod širým nebem. O pravidelném zaměstnání, odpočívání, krmení a napájení není řeči. Nejistota situace nedovolí spoléhat na dodržení předem stanoveného programu. Tím závažnější se stává každá zanedbaná příležitost, kdy bylo možno pro koně něco udělat. V poli nutno koně chránit též před zásahem nepřítele.

V posádce je voják pod stálým dozorem a snadno najde zkušenou vojenskou osobu, která mu poradí. V poli nelze vykonávat tak podrobný dozor. Velitel, zabraný především bojem, musí spoléhat víc na nižší orgány, že se o koně postarají. Ale již prostý voják musí v poli podle potřeby učinit pro koně, čeho třeba, a to bez rozkazu, dohledu nebo rady. Nedostatky péče se na koních poznají často pozdě. V poli jsou koně ještě víc odkázáni na svědomitost a na znalosti osob, jimž jsou svěřeni. Koně vydrží v poli tím déle, čím lépe je v jejich ošetřování vycvičen každý vo-

jín, kdežto v míru stačí dobrý instruktorský a dozorčí personál, aby bylo vyhověno požadavkům posádkové služby.

Útvar, který v posádce udržuje své koně v náležité kondici a při dobrém zdraví, neskýtá ještě záruku, že jeho koně v poli dlouho vydrží. Nejspíš se pozná účelný výcvik v péči o koně za velkých cvičení. Nedo-vede-li však útvar zachovat své koně ani v míru, co lze od něho očekávat za války? Jediná naděje jsou pak jen zkušení záložníci. Zlepšení péče o koně nelze hledat stereotypně na cestě zvýšení dávek krmiva. Hospodařit účelně s krmivem a využít všech přípustných prostředků k udržení kondice koní se musí útvary naučit již v míru; za války to musí dokonale ovládat. Těžiště péče o koně je u trupy, kde se s koňmi pracuje, kde se koná výcvik v péči o koně a kde se na řádné ošetřování koní může do podrobností dozírat.

Výcvik v péči o koně se nesmí omezit na dosažení úrovně, vyhovující potřebám posádkové služby, jinak vážne péče o koně již při větších cvičeních. Omezená doba nutí k pečlivému výběru látky, tím spíš, že rozsah látky značně vzrostl zkušenostmi z poslední války. Problémy péče o koně v poli si ovšem napřed musí ujasnit instruktor. Pak mu nezbude čas na to, aby vykládal o kostře, o popisu, o odhadování stáří a o posuzování koně, pro kteréžto podrobnosti vojín v poli sotva bude mít praktické upotřebení. Již podle stručné osnovy se pozná, je-li instruktor informován, nebo ne. Nedávno byl uveřejněn v tomto časopise rozvrh nauky o koni pro poddůstojníky jezeckého dělostřelectva, který nebyl právě účelný.

Koně si nám nemohou postěžovat; nemohou nám říci, co jim schází a jak se s nimi nakládá. Proto na ně musí být neustále dozíráno, a to nejen nejnižšími orgány. Je velmi důležité, aby se velitel občas a neohlášeně do podrobností informoval, jak se ošetřují koně. Pozornému pozorovateli neujdou nenápadné změny v chování nebo ve výkonnosti koní a včasným vyšetřením a zásahem může zabránit větší škodě. Je ovšem záhodno nespokojit se první vysvětlivkou, která se namane, a jít věcem na kloub. Zejména, když se koním již něco stalo, není radno věřit všemu, co se hlásí. Má-li velitel dojem, že se koním něčeho nedostává, musí se osobně přesvědčit o příčinách a zjednat nápravu.

Zkušenosti z minulé války.

Za světové války zakusili koně již účinek moderního dělostřelectva, leteckých útoků a bojových chemických látek. Nejvíce však zkusili nedostatkem promyšlené a předvídaté péče vlastního vojska o ně. S počátku se zdálo, že velké ztráty koní patří prostě k obrazu války a že se proti nim nedá mnoho dělat. Teprve, když počty koní rapidně klesaly, začalo se uvažovat o nápravě. A tu se zjistilo, že si největší škody zavinilo vlastní vojsko. Upřímně si to přiznali Angličané, kteří v ošetřování koní mají starou tradici. Když se po válce systematicky zpracovávaly získané zkušenosti, bylo zřejmé, že k stejnému poznatku dospěly posléze všechny armády, ale jen některé z něho vyvodily již za války praktické důsledky, které se dotýkaly jádra věci.

Ohromné ztráty koní byly za války zaviněny vysílením, které se u nás vysvětlovalo hlavně nedostatkem krmiva. Válečné vysílení koní se však vyskytovalo též u dobře zásobovaných armád. Katastrofálnímu nedostatku krmiva se dalo do jisté míry zabránit účelným hospodařením. Na počátku války se plýtvalo; dávky byly zbytečně vysoké. Plýtvalo se

i v malém, při jednotlivém krmení. Krmivem se plýtvalo i potud, že se málokdo staral o to, je-li krmivo také zužitkováno. Přepínání požadavků na koně nelze vyrovnat vydatným krmením bez omezení. Nejhuře na tom ovšem byli koně, od nichž se žádaly divy za nedostatečného zásobování.

Nestačí, aby se dávky krmiva jen účtovaly. Koně je také musí dostat a strávit. Obtíže jsou pro to, aby byly překonány.

Válečné vysílení souvisí též s výběrem vhodných zvířat pro pole. Mnoho koní bylo bráno do pole, o kterých se mohlo vědět, že tam za krátko musí zůstat. Šlo hlavně o mladé a ne dosti vycvičené koně, o koně ztučnělé nebo jinak pro polní službu nepřipravené a konečně o chronicky nemocné, k nimž třeba počítat špatné zužitkovatele krmiva. Teprve po válce byly vlastně formulovány moderní požadavky na vojenského koně, zdůrazňující proti veškeré tradici nenáročnost, otužilost a vytrvalost a dávající přednost zvířatům menším a méně vzhledným. Nezbytnou se ukázala soustavná příprava koní pro polní službu.

Nedostatek předvídaté péče vedl k značnému rozšíření infekčních a parazitárních chorob. Mimo nedostatečnou výživu a povšechné zhoršení hygienických poměrů v poli třeba vinit nedostatek účelné profylaxe a nedodržování pravidel účelného tlumení přenosných chorob. Úsilí veterinářů nemělo naděje na úspěch, dokud trupa nechápala jejich požadavky a je nepodporovala. Po této stránce se nezřídka zbytečně hazardovalo; zamořené útvary byly zařaděny na počátek pochodového proudu; odsun koní byl všemožně zdržován a případy přenosných chorob koní byly zatajovány.

Zbytečným plýtváním energie koní lze nazvat, když koním nebyly dopřány možné úlevy, protože to nebylo předepsáno nebo nařízeno nebo že to bylo spojeno s obtíží. Čím déle trvala válka, tím podrobnější a přísnější směrnice vycházely o šetření a ošetřování koní. Byly vydávány obsáhlé elaboráty, které rozsahem a podrobnostmi daleko zastínily mírový předpis. Tehdy bylo již pozdě. My se z toho můžeme ještě něčemu naučit.

Nedostatečné porozumění pro úkoly a potřeby veterinářské služby za světové války jsou kapitolou pro sebe. Na to nedoplatili jen koně zdraví, nýbrž také nemocní a ranění.

Úvahy o budoucí válce.

Budoucí válka bude beze sporu válka pohybná s rychlým spádem. Přes naděje motorisace a mechanisace bude opět užíváno hipických jednotek. Hipická jednotka se uplatní v každém terénu, vyjma v bažinatém kraji; na koně lze v noci spolehnout a s koně se lépe pozoruje než z vozidla. Konkurence koně s motorem klade ovšem na koně zvýšené požadavky co do rychlosti a celkových denních výkonů. Moderní výzbroj jezdectva vyžaduje koní způsobilých nosit větší váhu.

Od koní se nikdy nesmějí žádat věci nemožné. Je však záhodno, aby se od koní nežádalo ani víc, než je rozumné. Záleží velmi na protivníku, můžeme-li riskovat vynaložení posledních sil a neponechávat si žádné zálohy. Tvrdší nepřítel využije jistě každého omezení pohyblivosti svého odpůrce. Bylo-li za minulé války pozorováno, že se hipické jednotky brzy zbytečně utmácely, když byly zařaděny za pochoduující péchotu, hrozí v budoucí válce ze spolupráce hipických a mechanisovaných jednotek, aby se od koní nežádalo zásadně příliš mnoho najednou. Žádá-li

se zvýšená rychlost, musí se slevit na denním výkonu a naopak. Motor odpočinku nepotřebuje, koně ho nutně potřebují, jinak propadnou vysílení a zkáze. Po mimořádných výkonech bude podle okolností záhodno koně vystřídat. Zbavujeme-li pěchotu unavujících pochodů přepravou na autech, bude stejné opatření žádoucí i pro hipické jednotky, aby se šetřilo časem a energií. Přeprava zvířat na autech je novou kapitolou péče o vojenské koně.

Pro speciální úkoly bude třeba vybrat koně se zřetelem k tomu, že výkonnost hipické jednotky je omezována nejslabšími koňmi. Jezdeckvo bude nezřídka nuceno ulehčit koním, třeba jen přechodně, snížením ústroje, který se balí na koně.

Požadovaná zvýšená hybnost jezdeckva klade zvýšené požadavky na zásobování. Jezdeckvo bude možné jen s motorisovanými trény. Snad bude dokonce třeba, aby při zásobování vypomohlo letectvo. S toho hlediska je záhodno uvažovat o kompendiosní formě hodnotného krmiva pro pole, které by usnadnilo dopravu a bylo chráněno před bojovými chemickými látkami. Na místní zdroje nebude asi v příští válce spolehnouti.

Zvířata bude třeba v poli chránit před zásahem dalekonosného dělostřelectva, před leteckým pozorováním a před nálety.

Nevýhodou hipických jednotek v budoucí válce je zranitelnost živého materiálu — zvířat — bojovými látkami. Ochrana zvířat proti bojovým chemickým látkám musí již v míru být pečlivě připravena a pak ještě nejsou vyloučena nepřijemná překvapení.

Od předvídaní k skutečné ochraně je ještě velký skok. Již profylaxe válečného vysílení koní je složitý problém. Stejně těžký úkol je potírání přenosných chorob koní v poli. Tyto choroby mohou již v míru způsobit vážné starosti, za války nastanou velmi nepříznivé poměry pro řádnou profylaxi a konečně mohou být takové choroby šířeny úmyslně. Jak těžko někdy rychle rozhodnout, zda běží o přenosnou nemoc nebo o hromadné nepřenosné onemocnění. Musíme již v míru být dobře připraveni na to, co můžeme předvídat. I v budoucí válce musíme počítat s překvapením. Podrobná příprava na známé nebezpečí uspoří nám v kritické chvíli drahocenný čas, kdybychom se setkali s nebezpečím dosud neznámým.

Rychlý spád příští války bude vyžadovat pružného vojenského aparátu, který na všechny popudy bude reagovat v zápětí a správně. Vlivem motorisace upadáva v širších vrstvách znalost zacházení se zvířaty. Tomu může bránit rozmach a demokratisace hipického sportu. Je ovšem třeba, aby sportovní instituce při propagandě správné péče o koně přihlížely náležitě k potřebám polní služby. Kdo podceňuje péči o koně v míru, může se za války dočkat jen nemilého rozčarování.

Péče o koně za mobilisace.

Především bude nutno přezkoušet a doplnit znalosti záložníků, zařazených u koní. Důležité bude zabránit co možná ztrátám povolanych koní v prvních dnech jejich vojenské služby, které jsou pro tyto koně nejkritičtější. Na místa odvodů koní nutno vysílat spolehlivý a dobře instruovaný personál a dobře se postarat o krmení, napájení a o náležité odpočinky za přeprav nově odvedených koní. Pro zvýšený počet koní musí být připraveny vhodné stáje.

Příprava koní k polní službě záleží v tom, že si koně musí zvyknout jiné dávce krmiva a jiným výkonům. Tento přechod se koním musí co možná usnadnit. Je záhodno, aby do pole šli koně v dobré pracovní kondici. Koně velmi dobře živení jsou vydáni nebezpečí otlaků postroji, jakmile poklesne stav jejich výživy. Ztuchlost překáží vytrvalosti, které je v poli nezbytně třeba. Nemá žádný smysl krmit koně preventivně. Koně zvyklí vysokým dávkám reagují na nedostatek krmiva hůř než ostatní.

Koně si musí zvyknout novým postrojům. Augmentační postroje bývají tvrdé a způsobují zpravidla v první době mnoho odřenin a otlaků, i když jsou dobře přizpůsobeny. Koně, kteří nepracovali pod sedlem, si musí sedlu zvykat. Personál a koně se musí navzájem poznat. Zvláštní péče vyžaduje zařazení mladých a bázlivých koní, podobně také koní choulostivých a zlých. Na přidělení vhodného jezdce rovněž záleží, tak jako na vhodném sestavení spřežení. Při výběru jezdce rozhoduje nejen velikost koně a váha jezdce, nýbrž také výcvik jezdce a koně. Je pochopitelné, že s počátku musí být vykonáván velmi podrobný dozor na ošetřování koní, zejména při čištění a při krmení a napájení. Mužstvo snadno navykne chybě, která se v poli může vymstit. Zejména v této první době musí mít velitel oči všude, než se přesvědčí, v čem na toho neb onoho podřízeného může spolehnout.

Postupný výcvik koní končí, když koně snášejí bez škody výkony, které je čekají v poli. Během výcviku lze poznat podrobně vlastnosti jednotlivých koní a podle toho pozměnit jejich zařazení.

V mobilisaci musí být věnována zvláštní pozornost prevenci přenosných chorob, kolikových onemocnění, otlaků a různých zranění.

Výživa koní v poli.

Problém výživy koní v poli záleží v tom, aby koním byly včas dodány potřebné živiny a aby je koně skutečně zužitkovali. Zásobování koní se musí dobře připravit. Dovoz krmiva musí být zajištěn tak, aby co možná nedošlo k poruchám v zásobování. U koní má být stálá zásoba krmiva, které nutno použít, jakmile očekávaná zásilka krmiva včas nedošla. Zásoby z místních zdrojů musí být zajištěny a vyšetřeny včas, aby zamítnutím vadných zásob nebylo ohroženo dodání krmiva nebo aby nebylo třeba spokojit se krmivem nevhodným anebo špatným.

Kůň je plachý býložravec, jehož zažívací orgány jsou přizpůsobeny přijímání objemného krmiva v malých dávkách po celý den. Jeho žaludek je poměrně malý, zato jsou objemná jeho střeva, v nichž se zužitkovává těžce stravitelná vláknina píce. Časté přijímání potravy v malých dávkách zachovává koni neomezenou hybnost, které v přírodě potřebuje k vyhledávání nových pastvisk a k záchraně před šelmami. Jakmile od koně žádáme práci, musíme mu mimo píci dodat i potřebné jaderné krmivo. Jaderné krmivo ovšem nijak nestačí, aby u koně potlačilo pocit hladu. Proto nelze koně udržet v kondici bez píce, kdežto v nouzi lze koně samou píci udržet v uspokojivém stavu. Pracuje-li kůň pravidelně, je-li pravidelně krmen a má po vydatném krmení náležitý odpočinek, nezáleží mnoho na způsobu krmení. Proto v posádce mohou vyhovovat různé způsoby krmení, jestliže se při nich zachovává pravidelnost. Je jen osvědčeným zvykem nedávat po ovsu nápoj, aby oves nebyl předčasně vyplaven z žaludku. Obvykle se dává napřed oves, potom seno a nakonec se napájí. Za mimořádných okolností tento způsob nevyhovuje.

Hltaví a hladoví koně nežvýkají oves a proto ho nevyužijí. Dává se jim proto napřed seno, aby byl zahnán pocit hladu. Hladový kůň, který se hned po pozření ovsa pustí do sena, zakouší ještě další újmu na své výživě. I když oves řádně rozžvýká, nemá z něho plný užitek, protože oves je objemným senem předčasně vypuzen z žaludku, v němž by měl jistou dobu prodlévat, má-li být řádně stráven. Ukazuje se, že je někdy lepší dávat napřed seno a potom oves. Žízniví koně zpravidla odmítají krmivo, dokud se jim nedostane nápoje. Nedostane-li se jim napřed nápoje, nemají koně ani dost slin a ostatních zažívacích šťáv, aby přijaté krmivo dobře strávili. Žíznivé koně musíme proto napájet před krmením.

Přihlédneme-li k poměrům polní služby, nemůže nám ujít, že právě uvedené výjimečné okolnosti, že koně jsou unavení, hladoví a žízniví, budou v poli pravidlem. Proto je záhodno, abychom způsob krmení koní v poli upravili hlavně se zřetelem k nejčastějším a k choulostivějším podmínkám. I v poli žádáme od koní, aby byli neustále pohotová pochodovat. Stačilo-li v posádce koně krmit třikrát denně, nestačí to v poli, protože v poli není záruky, že koně budou mít po krmení vydatný odpočinek. V poli se také nikdy nemůže předvídat, kdy zas bude víc času k vydatnému krmení. Z toho plyne požadavek, abychom koně krmili v poli co možná často menšími dávkami a každé příležitosti využili k tomu, nahradit koním úbytek sil. Koně budeme v poli zásadně napřed napájet, pak jim dáme seno a nakonec oves. Častější bude, že koním budeme dávat střídavě malé dávky sena a ovsa. Hrubou chybou je odkládat krmení až na dobu, kdy se naskytne dostatek času. Zvětšení intervalů mezi dobami krmení snáší koně, zejména za zvýšených výkonů, velmi špatně a mimo to bývá hltavě přijaté krmivo špatně žvýkáno. Nemají-li koně po vydatném krmení klid, a k tomu stačí jen střelba a nervosita pohotovosti, není přijaté krmivo řádně stráveno. Doba, kterou kůň potřebuje k řádnému trávení, krmí-li se třikrát denně, není malá a činí na příklad u těžkého koně celých 6 hodin denně. Není-li tato doba klidu zajištěna, propadá kůň nezadržně vyslení, nehledě ani k tomu, že nedostatečně, ukvapeně trávení bývá příčinou těžkých kolikových onemocnění. Krmíme-li koně častěji menšími dávkami, nezáleží již tolik na tom, abychom koním po krmení dopřáli klidu, protože nepřetížené zažívací orgány přijatou dávku snadno zpracují.

V posádce je zvykem podávat koním největší část denní dávky na noc. Předpokladem je, že koně pracují jen ve dne a že v noci odpočívají. Pro pole musí platit jiné, širší pravidlo: podávat koním mnoho krmiva najednou jen v případech, kdy koně mají zaručen vydatný odpočinek. Protože to v poli skoro nikdy nebude, je lépe vyvarovat se vůbec toho, aby koně dostali najednou větší část denní dávky. Za války budou koně velmi často pracovat v noci a také ve dne. Pracovní doby se budou nepravdělně střídat. Proto je nejlepším východiskem t. zv. hlavní krmení vůbec nezavádět. Pracují-li koně v noci, musí se jim za odpočinků rovněž poskytnout trochu krmiva.

Častější krmení, zejména senem, mohlo by vést k zbytečnému plýtvání krmivem, a to ztrátou při rozdělování a při krmení od země. Na to již dávno přišli povozníci, kteří mají na tom zájem, aby co nejlépe využili pracovní doby koně. Podávají koním krmení při každé zastávce. Seno jim dávají zásadně z pytlů. Z toho by se vojsko mohlo něčemu naučit, a když snad tento způsob se nezdá parádním, je aspoň nejvýš účelný. Obtíže spo-

jené s opatrováním pytlů nesmějí tu rozhodovat. Ve francouzské armádě se za války zjistilo, že roztroušením při krmení od země třetina sena přišla nazmar.

Péče o výživu koní musí být předvídatá. Krmivo třeba včas obstarat a včas dodat. U koní musí být stále zásoba krmiv. Přídavky musí být vyžádány ve vhodné chvíli a poskytovány, kdy je jich skutečně třeba. Nelze dost často zdůraznit, že koně nelze krmit dopředu ani dodatečně. Surogátům musí být koně povlovně přivykáni. Hlavní surogáty obvyklých krmiv a způsob, jakým je lze koním podávat, musí být známy aspoň všem dozorčím orgánům. Krmivem se nikdy nesmí plýtvat, i kdyby je bylo možno získat snadno z místních zdrojů. Přebytku na jednom místě nebo v jisté době odpovídá zpravidla nedostatek na druhém místě nebo v jiném období. Můžeme-li koním přilepšit, musí se tak vždy dít s mírou, aby dobrá snaha nebyla víc ke škodě než k užtku. Překrmení vede u koní k těžkých kolikovým onemocněním. Nejvhodnějším přilepšením je zelené krmivo nebo pastva. Velmi přísně třeba dbát toho, aby koně skutečně dostali, co se pro ně započítává anebo vydává.

Stejně musí být předvídatě postaráno též o napájení koní. Průzkum zdrojů musí být prováděn pečlivě. Nestačí pohled na mapu, protože znamenáné zdroje mohou být nedostatečné nebo neupotřebitelné, a to musí být včas zjištěno, aby mohl být podle potřeby vyžádán zavčas přísun vody nebo obstaráno zřízení nových zdrojů vody. Při nedostatku vody musí být vydány směrnice, aby bylo vodou účelně šetřeno. Při husté sestavě hipických útvarů může snadno vzniknout nedostatek vody. Podobně může prudký mráz způsobit zásobování koní vodou obtíže.

Jiná odvětví péče o koně v poli.

Pečuje-li výživa koní o to, aby koním byly pravidelně dodávány zdroje energie, je třeba četných opatření, aby s energií zvířat bylo účelně a co možná šetrně hospodařeno, zejména v poli.

V poli budou koně často musit zůstat pod širým nebem. Za vhodného počasí je to dokonce zdravější, než kdybychom je ubytovali v nevhodných anebo podezřelých stájích. Nemusíme mít obav, že koně snadno podléhají vlivu nachlazení. Přes to musí být v poli naší snahou, abychom koně co možná chránili před nepříznivými vlivy počasí. V zimě ztrácejí koně mnoho energie a tuto ztrátu lze ustájením zmírnit. Nejhuře snášejí koně prudký sluneční žár a studený vítr za mokrého počasí. Na mokrou půdu si koně neléhají; zajistíme-li jim suché lůžko, umožníme jim zasloužený odpočinek. Tyto okolnosti nás vedou k tomu, abychom v poli využili každé příležitosti dát koně pod střechem nebo chránit je aspoň před přímým slunečním žářem anebo studeným větrem. Tato snaha nesmí být zaměňována s hýčkáním koní a nemá se jí bránit.

Při táboření musíme mít na paměti nestálost počasí. V horách se může malý potůček zakrátko nebezpečně rozvodnit. Suchá louka se může proměnit v bažinu, nemá-li voda odtoku. Při volbě tábořiště třeba též přihlížet k tomu, aby zvířata byla za chladného počasí chráněna před větrem. Podle potřeby lze zhotovit ochranné stěny z větví a z hlíny. V zimě se tábořiště zbaví sněhu a z něho se vytvoří valy, chránící před větrem. Za mrazů musí být koně občas prováděni. Při každém táboření třeba učinit podle místních poměrů nutná opatření pro případ, že se

náhle změni počasí. V lese musí být velmi přísně dbáno požárních opatření.

Zůstane-li útvar delší dobu na místě, je vždy záhodno upravit pro koně nouzové přístřešky. V lese se zhotovují za využití stromořadí ze dřeva, z mechu a z hlíny. V rovině se v zimním období osvědčily přístřešky, získané vykopáním jámy, která se opatří střehou. Nejsnáze lze zhotoviti přístřešek na silnějším svahu, kde stačí poměrně malá vykopávka a zhotovení střechy v prodloužení svahu. Takové improvisace budou v poli, zejména s počátku, prováděny neúčelně. Proto se má o vhodných a jednoduchých typech takových nouzových přístřešků pro koně uvažovat již v míru. Za války bylo vybudování přístřešků pro koně věnováno namnoze mnoho času, pracovníků a prostředků. Proto se zdá vhodnějším používat v chladném období co možná přenosných stanů nebo jiných v míru již normalisovaných jednoduchých součástek k rychlému zhotovení přístřešků pro koně.

Čištění koní nesmí býti v poli zanedbáváno. Pravidelná masáž celého povrchu těla koně znamenitě osvěží, přispívá k zvýšení jejich odolnosti, prospívá výživě koní a je vydatnou pomocí při profylaxi a detekci kožních chorob, zranění a zasažení bojovými chemickými látkami. Vojín bude musit své koně aspoň jednou denně důkladně prohlédnout na všech částech těla, a to lze nejlépe spojit s čištěním. Ošetřování koní po odstrojení má velký význam v prevenci otlaků a odřenin od postrojů.

O významu šetrného zacházení s koňmi v době, kdy se od nich žádají zvýšené výkony, není snad třeba ztrácet mnoho slov. Při úsilných pochodech musí být opatrně rozvržena období různých chodů a odpočinků. Volba ruchu, udržování rozstupů, stálá kontrola pochodového proudu motorisovanými hlídkami, jsou podrobnosti, které musí být uváženy. Nechat občas sesednout a vést koně na ruce je dobrý prostředek k zabránění otlaků, zejména za nočních pochodů. Pozorně musí být sledovány u koní příznaky únavy, neboť nás poučují o tom, s jakou zálohou sil můžeme u koní ještě počítat. Důležitá je péče o řádné postrojení, o konservaci postrojů, o správné balení a o podkování. Velká ztráta energie hrozí koním v poli od znervosnění. Při zacházení s koňmi nutno za všech okolností zachovat rozvahu a klid.

Využití a podpora veterinářské služby.

Je zajímavé, že nejlepší armáda na počátku světové války měla z velkých armád nejhůře připravenou veterinářskou službu. Byť byla nedostatečná organizace veterinářské služby v rakousko-uherské armádě na počátku světové války, přece aspoň byly předvídaný nemocnice pro koně. V německé armádě toho nebylo. Mnoho koní bylo na počátku války léčeno pistolí. Tehdy nestačila veterinářská služba splnit ani nejnaléhavější svůj úkol, léčit nemocná a raněná zvířata. Naléhavost léčebné veterinářské péče je u nás podepřena ještě tím, že nemáme nadbytek koní. Účelná a hospodárná léčba koní je za války možná jen v nemocnicích. Do nich musí být odsunuta nemocná a raněná zvířata, z nichž polní útvary nemají užitku. Odsun koní oslabuje počty zvířat trupy, a proto se mu trupy snad budou bránit, ačkoli z plného počtu živých nic nemají, nemůže-li se všech koní používat také k službě. Tu je nebezpečí, aby s odsunem koní nebylo otáleno tak dlouho, až se případy stanou nenapravitelnými. Prodloužení pobytu nemocného nebo raněného koně v poli o ně-

kolik dní může mít v zápětí, že kůň je ztracen. Vystihnout správnou dobu pro odsun je důležité zejména u případů válečného vysílení. Včasným odsunem z pole mohlo být za války zachráněno mnoho výtečných koní. Za války se ukázalo, že uzdravený, starší vojenský kůň má v poli větší cenu než dva mladí koně, kteří ještě v poli nebyli. Tam, kde byla za světové války účelně organisovaná veterinářská služba, byla to ona, která dodávala do pole převážnou většinu náhradních koní. Tento závažný úkol v doplňování koní polní armády za války veterinářská služba splnit nemůže, když k léčení dostává jen již desperátní případy. Vyžadování náhradních koní a vůbec doplňování koňmi musí ovšem být předvídaté a pružné.

U polních útvarů je těžiště veterinářské služby v prevenci nemoci a zranění zvířat. Je její povinností, aby se tomuto nejdůležitějšímu úkolu medicíny věnovala ze všech sil. Na trupách je, aby jí po této stránce účelně využily. Těsná společná práce trupy s veterinářskou službou v oboru péče o koně v poli předpokládá vzájemné poznání úkolů a prostředků. Trupa musí být dobře informována o chodu veterinářské služby, veterináři zas o potřebách trupy.

O lásce k vojenskému koni.

Pravá láska musí být účinná. Dobrý čin předpokládá především dobrou a pevnou vůli. Dobrá vůle však sama o sobě nikterak nestačí. Z dobré vůle lze napáchat mnoho zla. Uvedu jen jeden případ z války. V nemocnici pro koně byl přistižen voják, který koni, opatřenému kovovou dýchací trubicí, strkal do této trubice kousky chleba a koně tím odsoudil k těžké smrti. Udělal to z útrpnosti nad operovaným koněm. Úmysl byl dobrý. Nestačí tedy, abychom chtěli vykonat dobrý a užitečný skutek. Je nutně třeba, abychom věděli, jak to nejlépe máme udělat. Nejčastěji se uplatňuje dobrý úmysl při poskytování první pomoci. Někdy zákroky zřejmě slouží jen k utišení vlastního svědomí, protože byla zanedbána profylaxe, nebo prostě z přesvědčení, že se musí něco udělat. Léčení je podporování hojivých sil přírody. Nemocná část musí mít klid. Hlavním požadavkem na léčebný zákrok je, aby neškodil. Nevíme-li určitě, že pacientu neuškodíme, je často lépe nedělat nic. Jako v jiných věcech rozhodují i v péči o koně poctivý úmysl a spolehlivé vědomosti.

Štábní kapitán let. Václav Langer :

OPL. motorisovaných jednotek na pochodu.

Nové prostředky bojové přinášejí s sebou i nové úkoly k řešení jejich použití, obrany a utajení. Jedním z těchto úkolů jest otázka protiletadlové obrany motorisovaných jednotek na pochodu. Názory odborníků na tuto otázku jsou různé a často protichůdné. Řešení této otázky bude vyžadovat dalších diskusí a postupného vyjasnění jednotlivých otázek.

Podkladem mého článku bude diskuse v německém časopise *Militär-Wochenblatt* číslo 6 a 18 z roku 1936, „Fliegerabwehr aus der Kraftwagen-Marschkolonne“.

Jistě nebude sporu o tom, že nejlepší obranou proti letadlům je pasivní obrana. Proto se budeme snažit, aby většina pochodů motorisova-